

TEORII MODERNE ȘI CONTEMPORANE ÎN ARHITECTURĂ (2)

MODERN AND CONTEMPORARY THEORIES IN ARCHITECTURE(2)

titular: prof.dr. Celia Ghyka

echipa de curs: lect.dr. Ilinca Păun-Constantinescu

[ro]

Semestrul II este orientat în jurul întrebării referitoare la relația dintre universal și particular în arhitectură și locul acestei teme în discursul contemporan. Cursul investighează felul în care arhitectura ultimelor decenii ale secolului 20 și a începutului de secol 21 negociază această tensiune între principiile universale ale modernismului și răspunsul la condițiile particulare ale locului, culturii locale, experimentării. Incursiuni în istoria arhitecturii participă la nuanțarea acestei înțelegeri.

Cursul își propune să ofere studenților instrumente pentru o interogare critică privind chestiuni precum autenticitatea, identitatea culturală și sensul arhitectural. Dincolo de binomi simplificatori precum global sau local, modern sau tradițional, universal sau particular, cursul se bazează pe cadre teoretice mai sofisticate și mai nuanțate care oferă posibile răspunsuri acestei complexități. Patru abordări majore orientează această incursiune, oferind instrumente de analiză și de înțelegere: contextualismul, regionalismul critic, revizitarea ideii de monumentalitate și relația cu democrația, influența fenomenologiei în arhitectură.

Aceste abordări teoretice nu sunt doar exerciții academice, ci sunt instrumente active, ancorate în practica și teoria contemporană, oferind răspunsuri din zone culturale diferite, unele în afara discursului dominant (Grecia, Statele Unite, Brazilia, Elveția, țările scandinave, România) care configurează un peisaj sofisticat, dar actual, al proiectării și gândirii arhitecturii. Aceste exemple răspund unui peisaj profesional, în care

- omogenizarea culturală și constructivă amenință să reducă toate locurile la variațiuni neinteresante ale acelorași spații generice

- tehnologiile digitale permit conexiuni globale fără precedent dar și accesul la o atenție reînnoită pentru specificitatea locală

- tensiunile politice și sociale legate de identitate și apartenență fac ca alegerile arhitecturale să aibă o importanță tot mai mare în a da formă lumii contemporane

- criza climatică, dincolo de a fi doar un slogan politic, este o chestiune care trebuie considerată și în raport cu răspunsurile constructive specifice, pe care soluțiile globale nu le pot aborda

- problemele comunităților și preocupările pentru justiție socială cer o arhitectură care să răspundă unor comunități diverse, și nu doar unor audiențe internaționale de elită (promovată în general de publicațiile de specialitate)

Provocări

Progresia cursului urmărește felul în care discursul arhitectural a evoluat de la soluțiile scenografiei postmoderne din anii 1980 prin abordări din ce în ce mai sofisticate ale locului, materialității și experienței. În acest sens, un moment important (care la rândul său trebuie înțeles în mod nuanțat) este Bienala de la Veneția din 1980 și polemicele care au însoțit-o. Problema arhitecturii ca scenografie (direcția postmodernismului stilistic) este centrală și pentru

dezbaterea regionalismului critic, dezvoltată de Kenneth Frampton, pe linia deschisă de Alexander Tzonis și Diane Lefaivre. Aceste direcții sunt comentate pe larg în curs, pornind de la exemplele lui Frampton dar având în vedere și limitările acestei teorii.

Prin exemplele discutate, cursul își propune să ofere studenților un cadru teoretic pentru a distinge între:

- Regionalismul superficial (aplicarea de elemente decorative locale) versus regionalismul critic (angajarea culturilor constructive)
- Istoricismul sentimental (copierea stilurilor din trecut) versus responsabilitatea contextuală (răspunsul la sit și continuitatea culturală)
- Efectul scenografic (arhitectura ca imagine) versus integritatea tectonică (arhitectura ca realitate construită)
- Autenticitatea turistică (performarea identității pentru consum extern) versus autenticitatea trăită (servirea nevoilor culturale reale)
- Nostalgie vernacularului versus interpretarea critică a elementelor vernaculare integrate unei abordări contemporane

Cursul se referă la exemple din România și din Europa de Sud-Est, alături de cazuri canonice ale arhitecturii occidentale și de exemple din culturi îndepărtate (Brazilia, Japonia, Bangladesh), demonstrând cum aceste teorii aparent „internaționale” necesită o interpretare și o aplicare regională. Scopul este de a-i pregăti pe studenți ca în practica lor profesională viitoare să poată contribui în mod semnificativ la cultura arhitecturală din România, angajându-se în același timp, în mod critic, într-un discurs profesional global.

Exemple discutate la curs (selecție)

- Acropola Atenei (cronologic) / Muzeul Acropolei (Bernard Tschumi, Michael Photiadis)/Amenajarea peisageră a Acropolei (Dimitris Pikionis): Lending, M. (2018). Negotiating absence: Bernard Tschumi's new Acropolis Museum in Athens. *The Journal of Architecture*, 23(5), 797–819. <https://doi.org/10.1080/13602365.2018.1495909>
- Aris Konstantinidis; Atelier 66 (Dimitris & Suzana Antonakakis): Stylianos Giamarellos, *The Art of Building Reception: Aris Konstantinidis behind the Global Published Life of his Weekend House in Anavyssos*, in *Architectural Histories*, 2(1): 22, pp. 1-19, DOI: <http://dx.doi.org/10.5334/ah.bx> + Giamarellos in bibliografie
- Strada Novissima (interviu cu Paolo Portoghesi)
- exemplele canonice ilustrative pentru textul lui Frampton (Alvar Aalto, Alvaro Siza, Mario Botta, Jørn Utzon, Luis Barragán)
- Lina Bo Bardi (MASP, SESC Pompeia) — privită din prisma regionalismului critic (<https://www.acsa-arch.org/proceedings/Annual%20Meeting%20Proceedings/ACSA.AM.88/ACSA.AM.88.47.pdf>, https://www.academia.edu/127072947/Lina_Bo_Bardi_the_bad_and_the_ugly_contemporary_formal_problems)
- Hans Fackelman / Peter Jecza (Biserica romano-catolică din Orșova): <https://e-zeppelin.ro/istoria-acum/fackelmann-biserica-catolica-orsova-1976/>
- Louis Kahn (ansamblul operei)
- Peter Zumthor (idem)

Integrate într-o discuție amplă ce pornește de la abordările teoretice menționate anterior, exemplele au fost comentate din perspectiva relației pe care o stabilesc cu **istoria și contextul** cultural/social/geografic, al relației cu **tectonica și construcția**, al rolului pe care îl joacă **lumina și atmosfera** ca elemente definitorii pentru specificitatea locului, al strategiilor pe care fiecare dintre acestea le adoptă pentru a **rezista omogenizării** aduse de globalizare.

Abordare

Cursul nu se referă la abordările amintite în mod doctrinar, ci mai degrabă ca instrumente ale unei gândiri dinamice și evolutive. După ce au urmat cursul și au parcurs materialul de studiu, studenții ar trebui:

- să poată aplica în mod simultan mai multe cadre teoretice care se completează
- să poată identifica punctele forte și limitările abordărilor discutate
- să poată sintetiza perspective diverse mai degrabă decât să aplice un singur răspuns
- să poată face legături între abordări teoretice aparținând și exemple concrete din contexte culturale diferite
- să poată înțelege nuanța critic noțiuni precum autenticitate, adecvare, calitate arhitecturală

[en]

Semester II is oriented around the question concerning the relationship between universal and particular in architecture and the place of this theme in contemporary discourse. The course investigates how architecture of the last decades of the 20th century and early 21st century negotiates this tension between the universal principles of modernism and responses to particular conditions of place, local culture, and experience. Incursions into architectural history contribute to nuancing this understanding.

The course aims to provide students with tools for critical interrogation of issues such as authenticity, cultural identity, and architectural meaning. Beyond simplistic binaries such as global or local, modern or traditional, universal or particular, the course relies on more sophisticated and nuanced theoretical frameworks that offer possible responses to this complexity. Four major approaches guide this exploration, providing analytical and interpretive tools: contextualism, critical regionalism, revisiting the idea of monumentality and its relationship with democracy, and the influence of phenomenology in architecture.

These theoretical approaches are not merely academic exercises, but rather active tools anchored in contemporary practice and theory, offering responses from different cultural zones, some outside the dominant discourse (Greece, United States, Brazil, Switzerland, Scandinavian countries, Romania) that configure a sophisticated yet current landscape of architectural design and thinking. These examples respond to a professional landscape in which:

- cultural and constructive homogenization threatens to reduce all places to uninteresting variations of the same generic spaces — digital technologies permit unprecedented global connections but also access to renewed attention to local specificity
- political and social tensions related to identity and belonging make architectural choices increasingly important in shaping the contemporary world
- the climate crisis, beyond being just a political slogan, is an issue that must be considered in relation to specific constructive responses that global solutions cannot address
- community problems and concerns for social justice require architecture that responds to diverse communities, not just international elite audiences (generally promoted by specialized publications).

Challenges

The course progression follows how architectural discourse evolved from the solutions of 1980s postmodern scenography through increasingly sophisticated approaches to place, materiality, and experience. In this regard, an important moment (which must itself be understood in a nuanced way) is the 1980 Venice Biennale and the polemics that accompanied it. The problem of architecture as scenography (the direction of stylistic postmodernism)

is central also to the critical regionalism debate, developed by Kenneth Frampton, following the line opened by Alexander Tzonis and Diane Lefaivre. These directions are extensively commented upon in the course, starting from Frampton's examples but also considering the limitations of this theory.

Through the examples discussed, the course aims to provide students with a theoretical framework for distinguishing between:

- Superficial regionalism (application of local decorative elements) versus critical regionalism (engagement with constructive cultures)
- Sentimental historicism (copying past styles) versus contextual responsibility (response to site and cultural continuity)
- Scenographic effect (architecture as image) versus tectonic integrity (architecture as built reality)
- Tourist authenticity (performing identity for external consumption) versus lived authenticity (serving real cultural needs)
- Vernacular nostalgia versus critical interpretation of vernacular elements integrated into a contemporary approach.

The course refers to examples from Romania and Southeast Europe, alongside canonical cases of Western architecture and examples from distant cultures (Brazil, Japan, Bangladesh), demonstrating how these apparently "international" theories require regional interpretation and application. The goal is to prepare students so that in their future professional practice they can contribute significantly to Romanian architectural culture while engaging critically in global professional discourse.

Examples Discussed in Course (Selection)

- Athens Acropolis (chronologically) / Acropolis Museum (Bernard Tschumi, Michael Photiadis) / Acropolis Landscape Design (Dimitris Pikionis) Lending, M. (2018). Negotiating absence: Bernard Tschumi's new Acropolis Museum in Athens. *The Journal of Architecture*, 23(5), 797–819. <https://doi.org/10.1080/13602365.2018.1495909>)
- Aris Konstantinidis; Atelier 66 (Dimitris & Suzana Antonakakis) Stylianos Giamarellos, *The Art of Building Reception: Aris Konstantinidis behind the Global Published Life of his Weekend House in Anavyssos*, in *Architectural Histories*, 2(1): 22, pp. 1-19, DOI: <http://dx.doi.org/10.5334/ah.bx> + Giamarellos in bibliography
- Strada Novissima (interview with Portoghesi)
- Canonical examples illustrative of Frampton's text (Alvar Aalto, Alvaro Siza, Mario Botta, Jørn Utzon, Luis Barragán)
- Lina Bo Bardi (MASP, SESC Pompéia) — viewed through the lens of critical regionalism (<https://www.acsa-arch.org/proceedings/Annual%20Meeting%20Proceedings/ACSA.AM.88/ACSA.AM.88.47.pdf>, https://www.academia.edu/127072947/Lina_Bo_Bardi_the_bad_and_the_ugly_contemporary_formal_problems)
- Hans Fackelman / Peter Jecza (Roman Catholic Church in Orșova): <https://e-zeppelin.ro/istoria-acum/fackelmann-biserica-catolica-orsova-1976/>
- Louis Kahn (complete body of work)
- Peter Zumthor

Integrated into a comprehensive discussion starting from the theoretical approaches mentioned above, the examples have been commented upon from the perspective of the relationship they establish with history and cultural/social/geographical context, their relationship to tectonics and construction, the role played by light and atmosphere as defining elements of place specificity, and the strategies each adopts to resist the homogenization brought by globalization.

Approach

The course does not refer to the mentioned approaches in a doctrinaire way, but rather as tools of dynamic and evolutionary thinking. After following the course and studying the material, students should be able to: — Apply multiple complementary theoretical frameworks simultaneously — Identify the strengths and limitations of the discussed approaches — Synthesize diverse perspectives rather than apply a single answer — Make connections between theoretical approaches and concrete examples from different cultural contexts — Critically understand nuanced notions such as authenticity, appropriateness, and architectural quality

BIBLIOGRAFIE // RESOURCES

Lucrări generale (antologii, perspective asupra teoriei) // General publications about theory and its perspectives

- Kenneth Frampton, *Arhitectura modernă. O istorie critică*, Ed.UAUIM, 2016 // *Modern Architecture. A Critical History*, Thames & Hudson, any edition
- Jean Louis Cohen, *L'architecture au futur depuis 1889*, Phaidon
- Kate Nesbitt, *Theorizing a New Agenda for Architecture*, Princeton Architectural Press, 1996
- Michael Hays, *Architectural Theory since 1968*, MIT Press, 2000

I. Postmodernism

- Kate Nesbitt, **Theorizing a New Agenda for Architecture**, Princeton Architectural Press, 1996: INTRODUCTION. PART IIC. POSTMODERN ARCHITECTURAL THEMES (1. HISTORY AND HISTORICISM, ANTI-MODERN THEORIES, PRO-MODERN THEORIES, 2. MEANING. FORM/CONTENT: TYPE, FUNCTION, TECTONICS. REPRESENTATION AND POSTMODERN HISTORICISM. 3. PLACE. MAN, ARCHITECTURE AND NATURE. PLACE AND GENIUS LOCI. PLACE AND REGIONALISM): PP. 40-53

[x] *Bibliografie extinsă / extended readings:*

- Stylianos Giamarellos, **Resisting Postmodern Architecture. Critical Regionalism before Globalisation**, University College London, 2022: INTRODUCTION. FOUR DECADES: PP.1-28
- Aaron Levy & William Menking, **Architecture on Display. On the History of the Venice Biennale of Architecture**, AA Publications : CONVERSATION WITH PAOLO PORTOGHESI, PP.35-47

II. Regionalismul critic // Critical Regionalism

- Kenneth Frampton, **Modern Architecture. A Critical History**, Thames and Hudson. CHAPTER 5: CRITICAL REGIONALISM: MODERN ARCHITECTURE AND CULTURAL IDENTITY
- Alexander Tzonis, Liane Lefaivre, **Why Critical Regionalism Today?**, Architecture and Urbanism, May 1990, reprinted in Kate Nesbitt, **Theorizing a New Agenda for Architecture**, Princeton Architectural Press, 1996: 483-492
- Kenneth Frampton, **Studies in Tectonic Culture**, MIT Press: INTRODUCTION. REFLECTIONS ON THE SCOPE OF TECTONICS (PP.8-12)
- Stylianos Giamarellos, **The Art of Building Reception: Aris Konstantinidis behind the Global Published Life of his Weekend House in Anavyssos**, in *Architectural Histories*, 2(1): 22, pp. 1-19, DOI: <http://dx.doi.org/10.5334/ah.bx>

[x] *Bibliografie extinsă / extended readings:*

- Kenneth Frampton, "Towards a Critical Regionalism: Six Points for an Architecture of Resistance." *Perspecta* 20 (1983): 147-162.
- Tzonis, Alexander and Liane Lefaivre, "The Grid and the Pathway: An Introduction to the Work of Dimitris and Suzana Antonakakis." *Architecture in Greece* 15 (1981)

III. Louis Kahn / MONUMENTALITATE//Monumentality

- Vincent Scully, **Louis I. Kahn and the Ruins of Rome**, Engineering & Science, Winter 1993: pp.3-13
- Kenneth Frampton, **Studies in Tectonic Culture**, MIT Press: LOUIS KAHN AND THE NEW MONUMENTALITY, 1944-1972, pp. 209-246
- Louis Kahn, **Essential Texts** (ed. by Robert Twombly), Norton & Company, 2003: MONUMENTALITY (1944)

[x] *Bibliografie extinsă / extended readings:*

- Siegfried Giedion, J.L.Sert, Fernand Leger, **Nine Points on Monumentality** (1943), in Joan Ockman (ed.) *Architecture Culture 1943-1968*. New York: Rizzoli, 1993.

IV. Fenomenologie // Phenomenology

- Christian Norberg-Schulz, **The Phenomenon of Place**, Architectural Association Quarterly 8, no.4 (1976), reprinted in Kate Nesbitt, **Theorizing a New Agenda for Architecture**, Princeton Architectural Press, 1996: 414-428.

- Philip Ursprung, *Earthworks: the Architecture of Peter Zumthor*, Pritzker Price discourse, 2009, https://www.pritzkerprize.com/sites/default/files/inline-files/2009_PhilipUrsprungEssay.pdf

[x] *Bibliografie extinsă / extended readings:*

- Zumthor, Peter. *Atmospheres*. Basel: Birkhäuser, 2006.
- Zumthor, Peter. *Thinking Architecture*. Basel: Birkhäuser, 2006.
- Pallasmaa, Juhani. *The Eyes of the Skin: Architecture and the Senses*. London: Academy Editions, 1996.